

**TR83 BÖLGESİ
İHRACAT VE İTHALAT FASILLARINDA
KATMA DEĞER YAKLAŞIMI RAPORU
2015**

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, 10.09.2015

I. Baskı

No: Araştırma/32

Raporu Hazırlayanlar:

Hüseyin Akın UĞURLU

İbrahim Ethem ŞAHİN

İçindekiler

GİRİŞ	4
AMAÇ-YÖNTEM	5
TR83 DIŞ TİCARETİ GENEL BİLGİLER.....	6
TR83 İHRACAT VE İTHALATINDA KATMA DEĞER YAKLAŞIMI	8
2014 YILI İHRACAT	8
2014 YILI İTHALAT	10
2014 YILI DIŞ TİCARETİNDE ÖNE ÇIKAN FASILLARIN İHRACAT-İTHALAT KARŞILAŞTIRMALARI	12
FASILLARDA İHRACAT-İTHALAT KATMA DEĞER ANALİZLERİ	13
İHRACAT VE İTHALATTA DIŞ TİCARET TUTARLARINDA 2014 YILININ 2013 YILI İLE KARŞILAŞTIRILMASI	15
İHRACAT VE İTHALATTA KATMA DEĞERLERDE 2014 YILININ 2013 YILI İLE KARŞILAŞTIRILMASI	17
2023 YILI İHRACAT HEDEFİYLE İLGİLİ YAKLAŞIMLAR.....	20
SONUÇ	22
DEĞERLENDİRME.....	23
KAYNAKÇA	26

GİRİŞ

10.Kalkınma Planının katma değer yaklaşımı şu şekildedir: “Gelişmiş ülkeler değer zincirlerinin yüksek katma değer yaratan aşamalarına hâkim olup, zincirin diğer aşamalarını ve üretim ağını da yönetmektedir. Daha düşük katma değerli aşamalar, çoğunlukla gelişmekte olan ülkeler tarafından gerçekleştirilmektedir. Türkiye henüz yüksek katma değer yaratan halkalar içerisinde potansiyeli ile orantılı bir biçimde yer almamaktadır. Bununla birlikte ülkemiz, sanayileşme birikimi, firmalarının artan organizasyon ve yönetsel becerileri ve görece dışa açık yapıları ile bölgesinde değer zincirlerini örgütleme, geliştirme ve değişen üretim ve talep şartlarını fırsata dönüştürme kapasitesine sahiptir”. “Üretimde yerli katma değerın yükseltilmesi, sürdürülebilir üretime imkân veren daha yüksek teknoloji bir ürün desenine geçilmesi ve küresel değer zincirinin daha üst basamaklarına çıkılması sanayi sektörünün karşı karşıya olduğu en önemli konulardır. Bu alanlarda sağlanacak ilerlemelerle sektör içi verimlilik düzeylerinin artması; rekabet gücü daha yüksek, ithalat bağımlılığı daha düşük ve dünya pazarlarında ihracat payını yükseltebilen bir üretim yapısına ulaşılması mümkün olabilecektir”. “Türkiye’nin uluslararası rekabet gücünü ve dünya ihracatından aldığı payı artırmak için imalat sanayisinde dönüşümü gerçekleştirerek yüksek katma değerli yapıya geçmek ve yüksek teknoloji sektörlerinin payını artırmak temel amaçtır”.¹

Türkiye’nin 2023 yılında 500 milyar \$ ihracat hedefi bulunmaktadır. İhracatta ülke kg başına yaklaşık 1,5 \$ katma değer satışı yaparken, ithalat ile yaklaşık 2,5 \$ katma değer alışı gerçekleşmektedir. Bu açığın kapatılması açısından daha yüksek katma değerli ürünlerin ihracatına yönelmesi önem arz etmektedir.² İhracatta diğer ülkelere bakıldığında kg başına Almanya’da 4,1; Japonya 3,5; Güney Kore’de 3 \$’lık katma değer ortaya çıkmaktadır. Eğer Türkiye’nin hedefi dünyadaki ilk 10 ekonomi içine girmekse bu 1,5 \$’dan bu rakamlara yaklaşmak gerekmektedir.³

Türkiye için orta gelir grubundan üst-orta gelir düzeyine yükselişi, düşük teknoloji üretim yapısından orta teknoloji üretim yapısına geçmesi sayesinde olmuştur. Ancak, son yıllardaki büyümenin azalması sonucu ülke, orta gelir tuzağında kalmıştır. Bu tuzaktan kurtulmanın yollarından birisi de katma değeri yüksek ürünlerin üretim ve ihracat içindeki payını artırabilmektir.⁴

Günümüz ekonomileri gelişmişlik düzeylerine üç grupta sınıflandırılmaktadır; Dünya Bankası tarafından yapılan sınıflamada temel alınan veri, ülkelerin kişi başına düşen milli gelir düzeyidir. 2013 yılı değerlerine göre: 1.045 \$’dan az olanlar düşük; 1.045 \$ - 4.125 \$ olanlar düşük-orta; 4.125 \$ - 12.746 \$ olanlar yüksek-orta (**Kişi başı 10.400 \$ ile Türkiye bu kategoride**), 12.746 \$’dan daha fazla olanlar yüksek gelirli ülkeler kategorisindedir. Orta gelir tuzağı olarak adlandırılan durum Türkiye’nin yüksek-orta gelir seviyesinde yıllar boyunca devam etmesi ve yüksek gelirli ülkeler seviyesine çıkamamasıdır.⁵

¹ T.C. Kalkınma Bakanlığı, Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), 2013; <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalkinma%20Planlar/Attachments/12/Onuncu%20Kalk%4%B1nma%20Plan%4%B1.pdf>

² Türk İnternet, Prof.Dr.Kerem ALKİN Röportajı, (2015 Temmuz) <http://www.turk-internet.com/portal/yazigoster.php?yaziid=50580>, Erişim: Eylül 2015

³ Kobi-Efor, Teknoloji Yoğun İhracat, 1 Kasım 2014; <http://www.kobi-efor.com.tr/kapak/teknoloji-yogun-ihracat-h3224.html>, Erişim: Eylül 2015

⁴ T.C.Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Türkiye Sanayi Strateji Belgesi (2015-2018), 2015; <http://sanayipolitikalari.sanayi.gov.tr/Public/TurkiyeSanayiStratejisi>

⁵ Forum İstanbul 2015 Yönetici Özeti, <http://www.forumistanbul.com/?p=2408>, Erişim: Eylül 2015

AMAÇ-YÖNTEM

Bu dokümanda, 2014 yılında TR83 Bölgesi'nin (Amasya, Çorum, Samsun, Tokat) ihracat ve ithalat değerleri fasıllar uyarınca incelenmiştir. Her bir ticaret faslının ithalat ve ihracat tutarları ile kg cinsinden miktarları analiz edilmiştir. Bu suretle, 2013 yılına da kıyasla 2014 yılında Bölgenin dış ticaretinin gittiği yön ve geleceğe dair hedefler konusunda fikir elde ederek öneriler geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Raporda kullanılan dış ticaret verileri, TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) Başkanlığı, Bilgi Dağıtım ve İletişim Daire Başkanlığı'ndan resmi yazıyla istenerek elde edilmiştir. Alınan veriler, TR83 Bölgesi illerinin fasıl bazında yaptığı ihracat ve ithalatı toplam değer (\$ bazında verilmektedir) ve kg bazında göstermektedir. Rapor hazırlanırken, veriler ihracat ve ithalat ayrı ayrı olarak fasıl adlarına göre sıraya dizilmiş, daha sonra her faslın alt toplamı alınarak raporda kullanılmıştır. Fasıl⁶ olarak ifade edilen sınıflandırma, birbirine daha çok benzeyen aynı nitelikte eşyayı içine alan, altı basamaklı rakamdan oluşan Armonize Sistem Kodunun ilk iki rakamıyla ifade edilen kısımları içermektedir.

Bir Fasılda: (İhracat veya ithalat değeri) / (Toplam kg) = Kg Başına ihracat veya ithalat değeri olarak bulunmaktadır.

Katma değer, bir üründe satış fiyatından girdi maliyetlerinin çıkarılmasıyla bulunan değerdir. Örneğin A TL satış fiyatı olan bir üründe B TL'lik hammadde kullanılmışsa, bu ürünün katma değeri (A-B) TL'dir. Ancak bu raporda verilerde girdi maliyet olmadığı için, girdiler yok kabul edilerek (A-B=A) katma değer, direkt olarak kg başına ihracat (satış) veya ithalat (alış) fiyatı olarak değerlendirilmiştir. Tüm doküman boyunca katma değer kavramı, bu şekilde ifade edilmektedir.

Bu değer yüksek olduğu fasıllar yüksek katma değerli, düşük olduğu fasıllar ise düşük katma değerli olarak adlandırılabilir. Bu inceleme uyarınca Bölgedeki ihracat ve ithalatın katma değer profilinin görülmesi imkanı oluşmaktadır.

Aynı fasıllarda kg başına ihracat ve ithalat değerlerini de karşılaştırarak benzer ürünler için katma değer karşılaştırması yapılacaktır. Ayrıca, katma değeri ortaya çıkan fasıllardaki miktarın toplam ihracat ve ithalattaki payları da görülebilecektir.

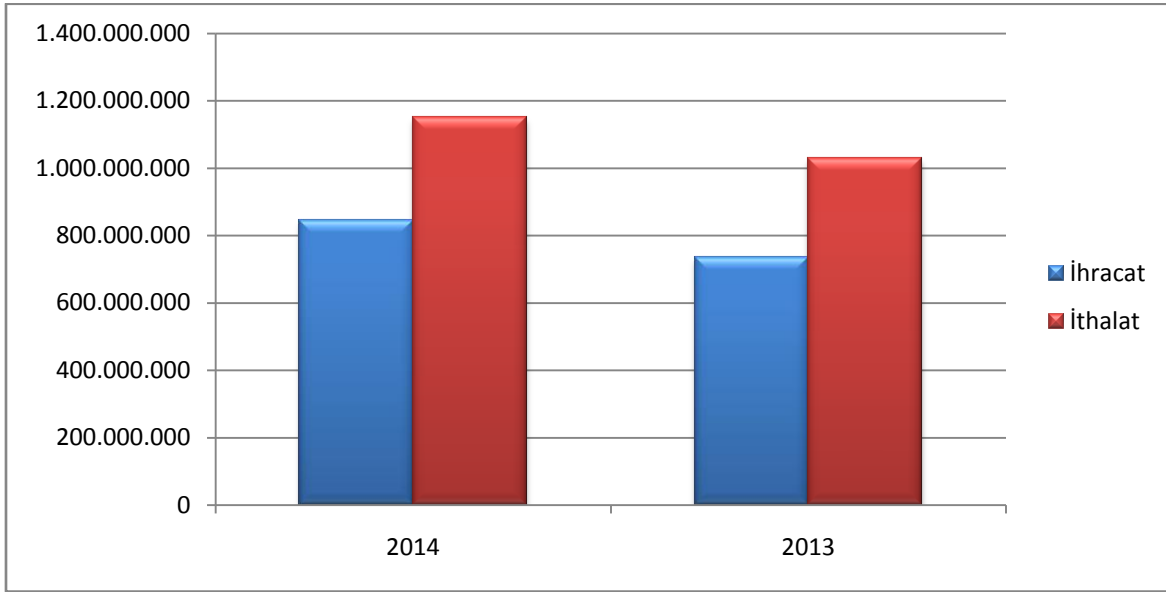
⁶ T.C. Resmi Gazete, Gümrük Genel Tebliği Seri No: 2; Sayı: 28307, Tarih: 29.05.2012, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/05/20120529M1-1.htm>

TR83 DIŞ TİCARETİ GENEL BİLGİLER

2014 yılında TR83 Bölgesi'nden toplam **844,6 milyon \$'lık ihracat**; **1,1 milyar \$'lık ithalat** yapılmıştır.

2013 yılında bu değerler sırasıyla **734,9 milyon \$** ve **1 milyar \$** olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 1: TR83 Bölgesi Dış Ticaret Verileri, Toplam Tutar, 2013-2014, (\$)

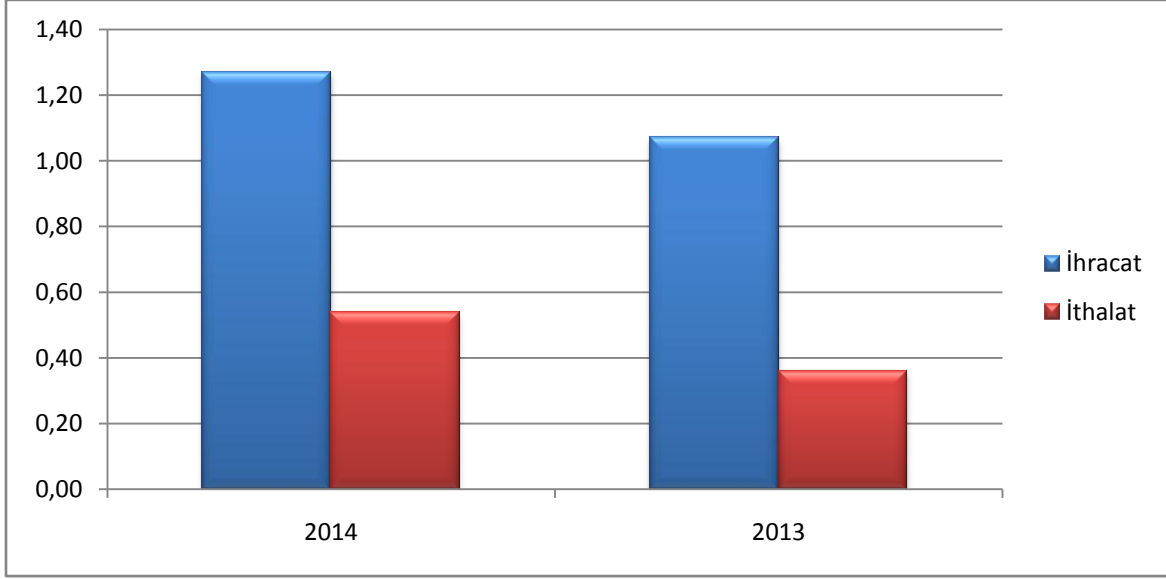
Kaynak: TÜİK, 2015

2014 yılında ihracatta 82 adet fasıl; ithalatta ise 86 adet fasılda dış ticaret gerçekleştirilmiştir. 2013 yılında yine aynı sayıda (82) fasılda ihracat gerçekleşirken, ithalat da 82 fasılda gerçekleştirilmiştir.

2014 yılında yapılan **ihracatın kg başına katma değeri** ortalama **1,27 \$'dır**. Bu değer 2013 yılında **1,07 \$** idi. İhracatta satılan ürünlerin katma değerinde bir artış görülmektedir.

2014 yılında yapılan **ithalatın kg başına katma değeri** ortalama **0,54 \$'dır**. Bu değer 2013 yılında **0,36 \$** idi. İthalatta alınan ürünlerin katma değerinde bir artış görülmektedir.

Grafik 2: TR83 Bölgesi Dış Ticaret Verileri, Ortalama Katma Değer, 2013-2014, (\$)

Kaynak: TÜİK, 2015

Bu değerlere bakıldığında Bölgenin ihracatı, ithalatı ile karşılaştırıldığında daha yüksek katma değerine sahip olduğu görülmektedir. Türkiye ortalaması ile karşılaştırıldığında, Bölgenin ihracat katma değeri ülkeninkine yakinken; ithalat katma değeri son derece düşüktür. Bu da ithalatta Bölgenin çoğunlukla katma değeri düşük ürünleri ithalat ettiğini göstermektedir.

TR83 İHRACAT VE İTHALATINDA KATMA DEĞER YAKLAŞIMI

2014 YILI İHRACAT

Tablo 1: 2014 yılında TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 fasıl

Fasıl	\$	%
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	127.288.384	15,07
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	93.810.424	11,11
Demir veya çelikten eşya	75.046.704	8,89
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	62.548.030	7,41
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	57.996.722	6,87
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	54.233.595	6,42
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	53.742.917	6,36
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	44.633.982	5,28
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	28.282.910	3,55
Demir ve çelik	25.284.177	2,99
Toplam	622.867.845	73,75

Kaynak: TÜİK, 2015

Bölgeden en fazla ihracat yapılan fasılın toplam ihracat oranı **%73,75'tir**. En fazla ihracat yapılan fasıl **“Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları”** olmuştur, toplam ihracatın **%15,07'ini** oluşturmaktadır. Bu fasılı **“Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni”**, **%11,11** ile takip etmektedir. İthalatın aksine bölge ihracatının fasıl yoğunlukları daha azdır, ağırlıklar daha fazla dağılmıştır.

Tablo 2: 2014 yılında TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 fasılın ortalama katma değeri

Fasıl	Toplam ihracat (\$)	Kg	Katma Değer (\$)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	127.288.384	21.570.763	5,90
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	93.810.424	257.002.597	0,36
Demir veya çelikten eşya	75.046.704	51.665.629	1,45
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	62.548.030	11.832.518	5,29
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	57.996.722	7.476.939	7,76

Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	54.233.595	6.712.853	8,08
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	53.742.917	104.234	515,60
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	44.633.982	1.110.611	40,19
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	28.282.910	3.809.571	7,42
Demir ve çelik	25.284.177	44.722.738	0,57
Toplam	622.867.845	406.008.453	1,53

Kaynak: TÜİK, 2015

Bu tablodan görüldüğü üzere TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 faslın ortalama katma değeri **1,53 \$'dır**; bu değer tüm ihracatın ortalama değeri olan **1,27 \$'ın** üstündedir. İhracatın yoğun olduğu fasılların katma değerinin, tüm ihracatın katma değerinin üzerinde olması, Bölge için küçük de olsa bir avantaj olarak değerlendirilebilir.

İlk 10'daki faslın 7'sinin katma değeri 5 \$'ın üzerinde olup ihracatın yoğun olduğu fasıllardan bunlara daha fazla ağırlık verilmesi ihracat değerlerini daha hızlı yukarıya taşıyacaktır. Bu gruptan "**Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar**" faslının katma değeri **515,60 \$'dır**. "**Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı**" faslının katma değeri ise **40,19 \$'dır**.

Tablo 3: 2014 Yılında TR83 Bölgesi'nden yapılan ihracatta en yüksek katma değerli 10 fasıl

Fasıl	Katma Değer (\$)	Toplam İhracat (\$)	%
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	515,60	53.742.917	6,36
Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı	132,16	3.021.895	0,36
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	44,26	5.036.877	0,60
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	40,19	44.633.982	5,28
Özel dokunmuş mensucat, tuftedilmiş dokunabilir mensucat, dantela, duvar halıları, şeritçi ve kaytancı eşyası, işlemler	40,08	521	0
Eczacılık ürünleri	37,36	1.574.983	0,19
Müzik aletleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı	36,05	1.809.217	0,21
Başlıklar ve aksamı (şapka, kasket, koruyucu başlıklar vb.)	19,46	35.089	0
Deri-saraciyeye eşyası, eyer-koşum takımları, seyahat eşyası, el çantaları vb mahfazalar, hayvan bağırsağından mamul eşya	17,04	96.952	0,01
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	16,63	95.393	0,01
Toplam		110.047.826	13,03

Kaynak: TÜİK, 2015

Bu tabloya bakıldığında 2014 Yılında TR83 Bölgesi'nden yapılan ihracatta en yüksek katma değerli 10 faslın ihracat değerinin, Bölgenin tüm ihracatının yalnızca **%13,03'ünü** karşıladığı görülmektedir, bu da Bölgenin ihracat profilinde en yüksek katma değerli ürün ihracatının çok büyük bir yer kaplamadığını göstermektedir. Bu 10 fasıldan da yalnızca "**Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar**" ve "**Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı**"

çok büyük bir yüzdesini oluşturmaktadır; diğer 8 faslın toplamı %1,5'in altındadır. Bu fasılların ihracatlarının artırılması konusunda, imkanlar dahilinde çalışmalar gerçekleştirilebilir.

2014 YILI İTHALAT

Tablo 4: 2014 yılında TR83 Bölgesi'ne en fazla ithalat yapılan 10 fasıl

Fasıl	\$	%
Demir ve çelik	327.681.272	28,54
Hububat	286.858.715	24,99
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	116.959.908	10,19
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	102.921.913	8,96
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	49.026.106	4,27
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	26.064.171	2,27
Gıda sanayisinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	24.272.932	2,11
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	21.025.837	1,83
Eczacılık ürünleri	20.564.542	1,79
Organik kimyasal ürünler	11.073.191	0,96
Toplam	986.448.587	85,92

Kaynak: TÜİK, 2015

Bölgeye en fazla ithalat yapılan faslın toplam ithalat oranı **%85,92'dir**. En fazla ithalat yapılan fasıl **"Demir ve çelik"** olmuştur, toplam ithalatın **%28,54'ünü** oluşturmaktadır. Bu faslı **"hububat"**, **%24,99** ile takip etmektedir. Bu 2 fasıl, Bölgenin tüm ithalatının yarısından fazlasını içermektedir. İhracatın aksine yoğunlaşma birkaç fasıl üzerindedir. İlk **5 fasıl**, toplam ithalatın **%77'sini** oluşturmaktadır.

Tablo 5: 2014 yılında TR83 Bölgesi'ne en fazla ithalat yapılan 10 faslın ortalama katma değeri

Fasıl	Toplam ithalat (\$)	Kg	Katma Değer (\$)
Demir ve çelik	327.681.272	844.230.157	0,39
Hububat	286.858.715	1.042.615.107	0,28
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	116.959.908	4.502	25979,54*
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	102.921.913	16.642.896	6,18
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	49.026.106	4.518.557	10,85
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	26.064.171	3.801.685	6,86
Gıda sanayisinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	24.272.932	90.509.912	0,27

Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	21.025.837	17.094.354	1,23
Eczacılık ürünleri	20.564.542	232.165	88,58
Organik kimyasal ürünler	11.073.191	11.283.888	0,98
Toplam	986.448.587	2.030.933.223	0,49

Kaynak: TÜİK, 2015

Bu tablodan görüldüğü üzere TR83 Bölgesi'ne en fazla ithalat yapılan 10 faslın ortalama katma değeri **0,49 \$'dır**; bu değer tüm ithalatın ortalama değeri olan **0,54 \$'ın** çok az altındadır. İlk 10 fasıl, toplam ithalatın %86'sını oluşturduğundan bu 10 faslın geneli temsil edebildiği görülebilmektedir. Ayrıca, Türkiye ile karşılaştırıldığında Bölgenin daha düşük katma değerli ürün ithal ettiği görülmektedir.

İlk 10'daki faslın 5'inin katma değeri 6 \$'ın üzerindedir. Bu gruptan **"Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar"** faslının katma değeri **25.979,54 \$'dır**. **"Eczacılık ürünleri"** faslının katma değeri ise **88,58 \$'dır**.

Tablo 2'de "Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar" ihracat katma değerinin 515,60 \$ olması göz önüne alındığında Bölge olarak daha pahalı madenler ithal edip daha ucuz madenler ihraç ettiğimiz görülmektedir.

* "Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar" faslı katma değeri ciddi miktarda artarak büyük bir farklılık oluşturmuştur. Bu fark incelendiğinde şu sonuca varılmıştır: Çorum'a İsviçre'den yapılan 116,9 milyon \$'lık (neredeyse tüm fasıl ithalatının tamamı) ithalatın 37.696,99 \$ katma değerinde olmasından kaynaklanmaktadır (2013 yılının bu fasıl ithalatı daha az olup (6,2 milyon \$) daha çeşitli katma değerdeki ürünlere dağılmıştır).

Tablo 6: 2014 Yılında TR83 Bölgesi'ne yapılan ithalatta en yüksek katma değerli 10 fasıl

Fasıl	Katma Değer (\$)	Toplam İthalat (\$)	%
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	25.979,54	116.959.908	10,19
Diğer hayvansal menşeli ürünler (kıl, kemik, boynuz, fildişi, mercan, bağırsak, vb.)	692,82	588.204	0,05
Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçaları	291,83	711.196	0,06
Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı	145,07	1.710.937	0,15
Basılı kitaplar, gazeteler, resimler ve baskı sanayiinin diğer mamulleri, el ve makina yazısı metinler ve planlar	139,86	12.587	0
Özel dokunmuş mensucat, tuftedilmiş dokunabilir mensucat, dantela, duvar halıları, şeritçi ve kaytancı eşyası, işlemler	132,47	2.517	0
Eczacılık ürünleri	88,58	20.564.542	1,79
Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları	64,26	239.816	0,02
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	63,61	7.039.933	0,61
Sanat eserleri, koleksiyon eşyası ve antikalar	55,79	2.120	0
Toplam		147.831.760	12,88

Kaynak: TÜİK, 2015

Bu tabloya bakıldığında 2014 Yılında TR83 Bölgesi'ne yapılan ithalatta en yüksek katma değerli 10 faslın ithalat değerinin, Bölgenin tüm ithalatının yalnızca **%12,88'ini** karşıladığı görülmektedir, bu da Bölgenin ithalat profilinde en yüksek katma değerli ürün ithalatının çok büyük bir yer kaplamadığını göstermektedir.

2014 YILI DIŞ TİCARETİNDE ÖNE ÇIKAN FASILLARIN İHRACAT-İTHALAT KARŞILAŞTIRMALARI

Tablo 7: 2014 Yılı Dış Ticaretinde Öne Çıkan Fasılların İhracat-İthalat Karşılaştırmaları

Fasıl	İhracat (\$)	İhracat Katma Değer (\$)	İthalat (\$)	İthalat Katma Değer (\$)
İhracat katma değer fazlası ve aynı zamanda ihracat fazlası veren fasıllar ÖNERİ: Bu fasıldaki firmaların sürdürülebilir büyümesi için finansal destek mekanizmalarının sürdürülmesi				
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	57.996.722	7,76	9.553.081	6,73
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	54.233.595	8,08	-	-
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	44.633.982	40,19	33.590	28,72
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	28.282.910	7,42	6.427.303	1,52
Müzik aletleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı	1.809.217	36,05	4.056	20,38
İhracat katma değer fazlası veren ancak ithalat fazlası veren fasıllar ÖNERİ: Heyet alımlarıyla sektörün farkındalığının artırılması; sektörün özendirilmesi				
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	95.393	16,63	1.422.100	1,88
İhracat fazlası veren ancak ithalat katma değer fazlası veren fasıllar ÖNERİ: İthalat ürünlerin katma değerini yakalayacak teknoloji transferlerinin yapılması, rekabetçiliğin artırılması				
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	127.288.384	5,90	49.026.106	10,85
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	62.548.030	5,29	26.064.171	6,86
Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı	3.021.895	132,16	1.710.937	145,07
Yüksek ihracat yapılan ancak düşük katma değerli fasıllar ÖNERİ: Küçük inovasyonlarla yüksek miktarda ihracat yapılan ürünlerin kalite ve fiyatının artırılması				
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	93.810.424	0,36	154.276	1,52

Demir veya çelikten eşya	75.046.704	1,45	8.510.352	2,53
Demir ve çelik	25.284.177	0,57	327.681.272	0,39
İthalat fazlası ve/veya ithalat katma değer fazlası veren fasıllar				
ÖNERİ: Bu fasıllarda ithalat ürünlerinin incelenerek ürün ikameleriyle ilgili yeni politikaların geliştirilmesi, yerli ürünlerin teşvik edilmesi				
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	5.036.877	44,26	7.039.933	63,61
Eczacılık ürünleri	1.574.983	37,36	20.564.542	88,58
Hububat	231.844	0,91	286.858.715	0,28
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral muımlar	201.660	0,32	102.921.913	6,18
Gıda sanayisinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	831.185	0,52	24.272.932	0,27
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	110.876	0,67	21.025.837	1,23
Organik kimyasal ürünler	81.325	1,59	11.073.191	0,98
Diğer hayvansal menşeli ürünler (kıl, kemik, boynuz, fildişi, mercan, bağırsak, vb.)	-	-	588.204	692,82
Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçalar	-	-	711.196	291,83
Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları	163.024	4,15	239.816	64,26

TÜİK, 2015

FASILLARDA İHRACAT-İTHALAT KATMA DEĞER ANALİZLERİ

Bu bölümde iki ayrı analizde 2014 yılında TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 fasılda ihracat ve ithalat katma değerlerinin karşılaştırmaları yapılacaktır.

Tablo 8: TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 fasılda ihracat katma değerinin ithalat katma değerini karşılama oranı

Fasıl	2014 İhracat Katma Değer (\$)	2014 İthalat Katma Değer (\$)	İhracat KD / İthalat KD
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	5,90	10,85	54,38%
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	0,36	1,52	23,68%
Demir veya çelikten eşya	1,45	2,53	57,31%
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme,	5,29	6,86	77,11%

televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı			
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	7,76	6,63	117,04%
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	8,08	-	SONSUZ #
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	515,60	25979,54	1,98%
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	40,19	28,72	139,94%
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	7,42	1,52	488,16%
Demir ve çelik	0,57	0,39	146,15%

Kaynak: TÜİK, 2015

Bu analiz sonucunda ihracat katma değerinin ithalat katma değerine göre en avantajlı olduğu fasıl “Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler” (% **488,16**) faslıdır. Aynı analizde en dezavantajlı fasıl olarak da “Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar” (% **1,98**) görülmektedir.

“Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar” faslında ithalat olmadığında değer “sonsuz” olarak çıkmaktadır.

Tablo 9: TR83 Bölgesi’nden en fazla ihracat yapılan 10 fasılda ihracat-ithalat katma değerlerinde karlılık analizi

Bu tabloda bulunan karlılık; ((İhracat Katma Değeri – İthalat Katma Değeri) / İhracat Katma Değeri) işlemi yapılarak bulunmuştur.

Fasıl	2014 İhracat Katma Değer (\$)	2014 İthalat Katma Değer (\$)	Karlılık
Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	5,90	10,85	-83,90%
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	0,36	1,52	-322,22%
Demir veya çelikten eşya	1,45	2,53	-74,48%
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	5,29	6,86	-29,68%
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	7,76	6,63	14,56%
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	8,08	-	100,00%
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	515,60	25979,54	-4938,70%
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	40,19	28,72	28,54%
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	7,42	1,52	79,51%
Demir ve çelik	0,57	0,39	31,58%

Kaynak: TÜİK, 2015

İhracat-ithalat katma değeri bazında en karlı faslın “Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar” (% 100) (ithalat olmadığı için) olduğu görülmektedir. Bu faslı “Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler” (% 79,51) takip etmektedir. En az karlı olan faslın “Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar” (- % 4938,70) olduğu görülmekte, daha sonra ise “Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni” (- % 322,22) gelmektedir.

İHRACAT VE İTHALATTA DIŞ TİCARET TUTARLARINDA 2014 YILININ 2013 YILI İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Buradaki amaç, 2014 yılında ihracat ve ithalatta fasıllarda sadece o yıla özgün bir öne çıkma olup olmadığına bakabilmektir. Bu amaçla, 2014 yılında TR83 Bölgesi için en fazla ihracat ve ithalat yapılan 10 faslın toplam değerleri, 2013 yılı ile karşılaştırılmaktadır.

İHRACAT

Tablo 10: 2014 yılında TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 faslın 2013 yılı ihracat değerleriyle karşılaştırılması

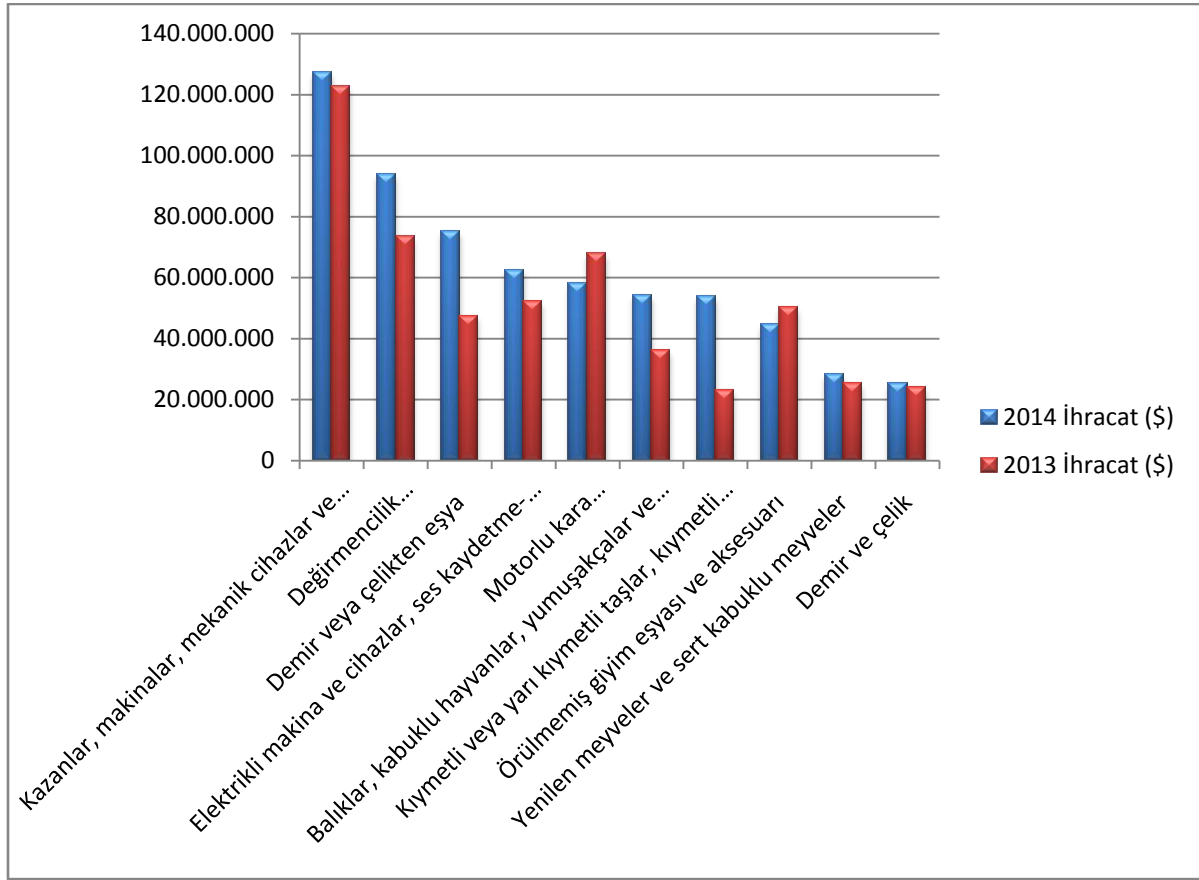
Fasıl	2014 ihracat (\$)	2013 ihracat (\$)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	127.288.384	122.648.566
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	93.810.424	73.431.730
Demir veya çelikten eşya	75.046.704	47.446.338
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	62.548.030	52.110.849
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	57.996.722	67.845.906
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	54.233.595	36.129.974
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	53.742.917	23.247.821
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	44.633.982	50.240.258
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	28.282.910	25.280.463
Demir ve çelik	25.284.177	24.065.884
Toplam	622.867.845	522.447.889

Kaynak: TÜİK, 2015

Bu tabloya bakıldığında 2014 yılında TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 faslın, yalnızca o yıla özgü bir öne çıkma olmadığı gözükmemektedir. Bu fasılların 2013 yılı ihracat değerlerinin de son derece yüksek olduğu görülmektedir.

Yine bu analiz sayesinde, 2014 yılında TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 faslın toplam tutarının 2013 yılı ile kıyaslandığında **%19,22'lik bir artış** sağlandığı görülmektedir.

Grafik 3: 2014 yılında TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 faslın 2013 yılı ihracat değerleriyle karşılaştırılması (\$)

Kaynak: TÜİK, 2015

İTHALAT

Tablo 11: 2014 yılında TR83 Bölgesi'ne en fazla ithalat yapılan 10 faslın 2013 yılı ithalat değerleriyle karşılaştırılması

Fasl	2014 ithalat (\$)	2013 ithalat (\$)
Demir ve çelik	327.681.272	255.161.208
Hububat	286.858.715	205.642.028
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	116.959.908 ***	6.171.075
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	102.921.913	228.021.109
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	49.026.106	53.129.960
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	26.064.171	32.066.635

Gıda sanayisinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	24.272.932	19.144.134
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	21.025.837	19.445.713
Eczacılık ürünleri	20.564.542	15.645.908
Organik kimyasal ürünler	11.073.191	23.630.300
Toplam	986.448.587	858.058.070

Kaynak: TÜİK, 2015

Bu tabloya bakıldığında 2014 yılında TR83 Bölgesi'ne en fazla ithalat yapılan 10 fasıldan, 9'unun yalnızca o yıla özgü bir öne çıkma olmadığı görülmektedir.

*** "Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar" ithalatındaki büyük fark Çorum'a İsviçre'den yapılan 116,9 milyon \$'lık ithalattan kaynaklanmaktadır (2013 yılında Çorum'a İsviçre'den yapılan bu faslın ithalatı yalnızca 4 milyon \$'dır).

Yine bu analiz sayesinde, 2014 yılında TR83 Bölgesi'ne en fazla ithalat yapılan 10 faslın toplam tutarının 2013 yılı ile kıyaslandığında **%14,96'lık bir artış** sağlandığı görülmektedir.

İHRACAT VE İTHALATTA KATMA DEĞERLERDE 2014 YILININ 2013 YILI İLE KARŞILAŞTIRILMASI

İHRACAT

Tablo 12: 2014 yılında TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 faslın ortalama katma değerinin 2013 yılı değerleriyle karşılaştırılması

Fasıl	2014 Katma Değer (\$)	2013 Katma Değer (\$)	% Değişim
Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	5,90	6,42	-8,10
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	0,36	0,38	-5,26
Demir veya çelikten eşya	1,45	1,48	-2,03
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	5,29	5,85	-9,57
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	7,76	7,14	8,68
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	8,08	7,48	8,02
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	515,60	135,19	281,39 ****
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	40,19	39,37	2,08
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	7,42	4,32	71,76
Demir ve çelik	0,57	0,63	-9,52

Kaynak: TÜİK, 2015

2014 yılında TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 faslın ortalama katma değeri 2013 yılı değerleriyle karşılaştırıldığında, çok büyük olmasa da farklılıklar görülmektedir.

Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı (% 8,68); Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar (% 8,02); Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar (% 281,39); Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler (% 71,76) fasıllarında katma değer artışları görülmektedir.

**** “Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar” faslı katma değeri % **281,39** artarak büyük bir farklılık oluşturmuştur. Bu fark incelendiğinde şu sonuca varılmıştır: Çorum'dan İsviçre (43.999,64 \$ katma değerinde, 6,2 milyon \$ ihracat) ve Birleşik Arap Emirlikleri'ne (41.575,71 \$ katma değerinde, 8,7 milyon \$ ihracat) yapılmasından kaynaklanmaktadır.

Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları (- % 8,10); Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı (- % 9,57); Demir ve çelik (- % 9,52) fasıllarında katma değer azalışları görülmektedir.

Diğer fasıllardaki katma değerler birbirine yakındır.

İTHALAT

Tablo 13: 2014 yılında TR83 Bölgesi'ne en fazla ithalat yapılan 10 faslın ortalama katma değerinin 2013 yılı değerleriyle karşılaştırılması

Fasıl	2014 Katma Değer (\$)	2013 Katma Değer (\$)	% Değişim
Demir ve çelik	0,39	0,39	0,00
Hububat	0,28	0,30	-6,67
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	25979,54	2023,97	1183,59 *****
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral muımlar	6,18	0,17	3535,29 *****
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	10,85	13,30	-18,42
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	6,86	7,96	-13,82
Gıda sanayisinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	0,27	0,28	-3,57
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	1,23	1,14	7,89
Eczacılık ürünleri	88,58	96,85	-8,54
Organik kimyasal ürünler	0,98	1,60	-38,75

Kaynak: TÜİK, 2015

2014 yılında TR83 Bölgesi'ne en fazla ithalat yapılan 10 faslın ortalama katma değeri 2013 yılı değerleriyle karşılaştırıldığında, çok büyük olmasa da farklılıklar görülmektedir.

Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar (% 1183,59); Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar (% 3535,29); Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem (% 7,89) faslında katma değer artışları görülmektedir.

***** “Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar” faslı katma değeri % **1183,59** artarak büyük bir farklılık oluşturmuştur. Bu fark incelendiğinde şu sonuca varılmıştır: Çorum'a İsviçre'den yapılan 116,9 milyon \$'lık (neredeyse tüm fasıl ithalatının tamamı) ithalatın 37.696,99 \$ katma değerinde olmasından kaynaklanmaktadır (2013 yılının bu fasıl ithalatı daha az olup (6,2 milyon \$) daha çeşitli katma değerdeki ürünlere dağılmıştır).

***** “Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar” faslı katma değeri % **3535,29** artarak büyük bir farklılık oluşturmuştur. Bu fark incelendiğinde şu sonuca varılmıştır: Samsun'a Rusya Federasyonu'ndan yapılan 100,7 milyon \$'lık ithalatın katma değerinin 16,87 \$ olmasından kaynaklanmaktadır (2013 yılında da Samsun'a bu fasılda aynı ülkeden 187,9 milyon \$'lık ithalat yapılmış olmasına karşın daha ucuz ürün alınmıştır).

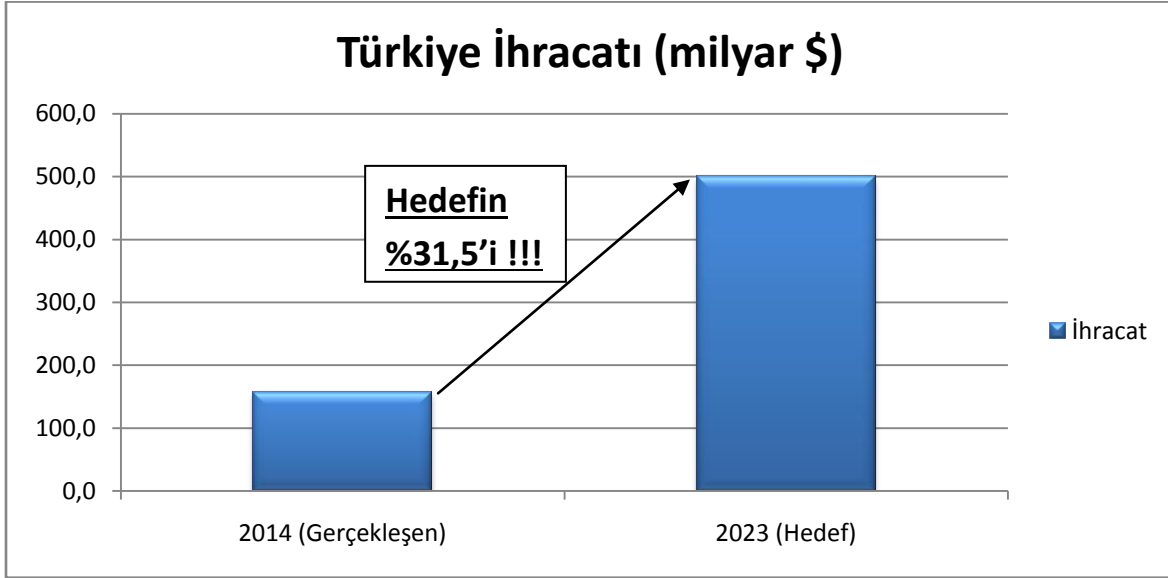
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları (- % 18,42); Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı (- % 13,82); Eczacılık ürünleri (- % 8,54); Organik kimyasal ürünler (- % 38,75) fasıllarında katma değer azalışları görülmektedir.

Diğer fasıllardaki katma değerler birbirine yakındır.

2023 YILI İHRACAT HEDEFİYLE İLGİLİ YAKLAŞIMLAR

Türkiye'nin 2023 yılı ihracat hedefi olarak 500 milyar \$ hedefi konmuştur. 2014 yılında yapılan ihracat miktarı 157,6 milyar \$ olarak gerçekleştirilmiştir. Bu da 2023 hedefinin %31,5'ine denk gelmektedir; mevcut ihracatın 3 katından daha fazla artması halinde bu hedefe ulaşılacağı görülmektedir.

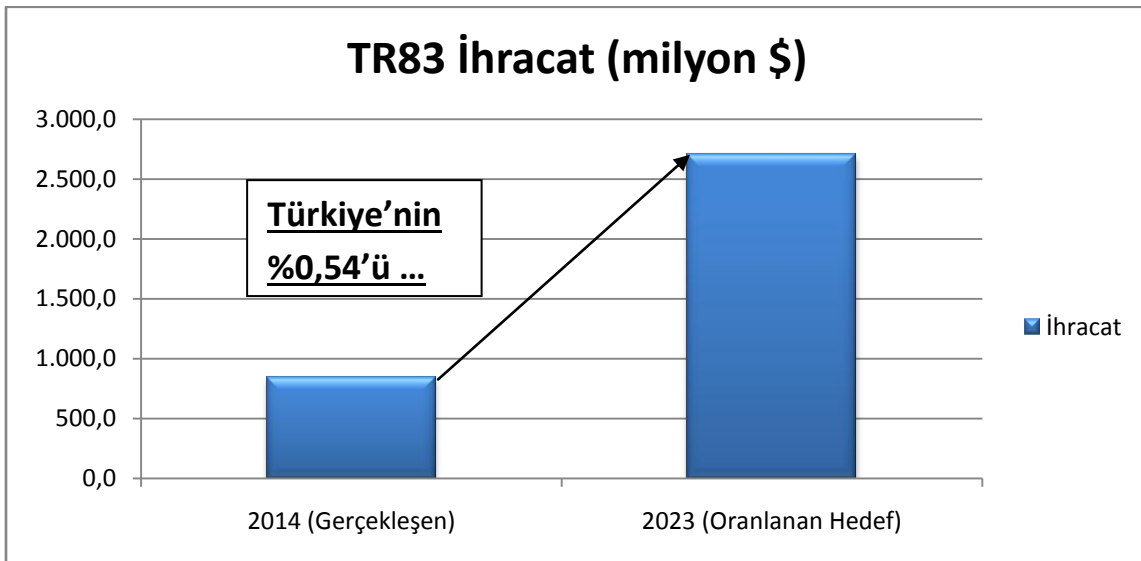
Grafik 4: Türkiye İhracatı, 2014 yılı gerçekleşen ve 2023 yılı hedefi (milyar \$)

Kaynak: TÜİK, 2015

Mevcut durumda 844,6 milyon \$ ihracatı olan TR83 Bölgesinin Türkiye ihracatı içindeki payı **%0,54'tür**. TR83 Bölgesi'nin bu oranında değişiklik olmayacağı varsayımı altında 2023 yılı ihracat hedefi olarak $500 * 0,54 = 2,7$ milyar \$'lık ihracat yapması beklenmektedir.

Grafik 5: TR83 Bölgesi İhracatı, 2014 yılı gerçekleşen ve 2023 yılı oranlanan hedefi (milyon \$)

Kaynak: TÜİK, 2015

Bu süreçte zaten hali hazırda 257 bin ton “Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni” (katma değeri 0,36 \$) faslında ihracatı 3 katından fazla artırmak imkansız yakın olabilir; ancak 1110 tonluk “Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı” faslı (katma değeri 40,19 \$) ihracatının 3 katından fazla artırılmasının imkanları zorlanabilir.

Bu örnekler çoğaltılabileceği gibi Bölge için önemli fasıllar belirlenip (örneğin katma değeri 5 \$'ın üzerindeki fasıllar) bu fasılların ihracatının artırılması ihracat tutarlarının daha hızlı artmasına vesile olabilir.

SONUÇ

- 2014 yılında TR83 Bölgesi'nden toplam **844,6 milyon \$'lık ihracat; 1,1 milyar \$'lık ithalat** yapılmıştır.
- Bölgemiz, Türkiye ihracatının yalnızca **%0,54'ünü** karşılamaktadır.
- 2014 yılında yapılan **ihracatın kg başına katma değeri** ortalama **1,27 \$'dır**. 2014 yılında yapılan **ithalatın kg başına katma değeri** ortalama **0,54 \$'dır**. Bölgenin çoğunlukla katma değeri düşük ürünleri ithalat ettiği görülmektedir.
- **İthalatta "demir ve çelik" ve "hububat" gibi fasıllar ithalatın yarısından fazlasını oluşturmaktadır. İhracatta ise daha dengeli bir dağılım vardır**, "Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları" % 15'le ilk sıradadır. Bu faslı "Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni", %11 ile takip etmektedir.
- 2014 yılında TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 faslın ortalama katma değeri **1,53 \$'dır**; bu değer tüm ihracatın ortalama değeri olan **1,27 \$'ın** üstündedir.
- 2014 Yılında TR83 Bölgesi'nden yapılan ihracatta en yüksek katma değerli 10 faslın ihracat değerinin, Bölgenin tüm ihracatının yalnızca **%13,03'ünü** karşıladığı görülmektedir, bu da Bölgenin ihracat profilinde en yüksek katma değerli ürün ihracatının çok büyük bir yer kaplamadığını göstermektedir.
- 2014 yılında TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 faslın toplam tutarının 2013 yılı ile kıyaslandığında **%19,22'lik bir artış** sağlandığı görülmektedir.
- 2014 yılında TR83 Bölgesi'nde en fazla ihracat yapılan 10 faslın katma değerleri 2013 yılı ile karşılaştırıldığında **en büyük artış** "Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar" (**% 281,39**) ve "Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler" (**% 71,76**) faslında görülmüştür. En büyük düşüş ise "Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı" (**- % 9,57**) faslında görülmüştür.
- 2014 yılında TR83 Bölgesi'ne en fazla ithalat yapılan 10 faslın katma değerleri 2013 yılı ile karşılaştırıldığında en büyük artış "Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar" (**% 3535,29**) ve "Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar" (**% 1183,59**) fasıllarında görülmüştür. En büyük düşüş ise Organik kimyasal ürünler (**- % 38,75**) faslında görülmüştür.
- TR83 Bölgesi'nden en fazla ihracat yapılan 10 faslıda ihracat katma değerinin ithalat katma değerini karşılama oranı analiz sonucu: ihracat katma değerinin ithalat katma değerine göre en avantajlı olduğu fasıl "Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler" (**% 488,16**) faslıdır. Aynı analizde en dezavantajlı fasıl olarak da "Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar" (**% 1,98**) görülmektedir.

DEĞERLENDİRME

- Bölge ihracatının daha hızlı artması, daha yüksek katma değerli ürünleri satarak gerçekleşebilir.
- Bölgeden yapılan ihracatın ortalama değerinin artması için daha yüksek katma değerli ürünlerin ihracatını artırıcı farkındalık çalışmaları ve teşvikler öngörülebilir.
- İhracat katma değerinin ithalat katma değerini karşılama oranının yüksek olduğu, bir başka deyişle ihracatın gelir, ithalatın gider olarak kabul edildiğinde karlılığın yüksek olduğu fasıllarda ihracatı artırıcı destekleme mekanizmaları kurgulanabilir. Bu yolla hem bölgenin dış ticaret dengesi iyileştirilmiş hem de katma değeri yüksek bir ticaret yapısı geliştirilmiş olacaktır.
- Fasıllarla ilgili belirlenen ülkeler doğrultusunda heyet alımları gerçekleştirilebilir. İşlem hacmi yüksek yada artış eğilimindeki ülkeler hedeflenerek ihracata yönelik pazarlama ve tanıtım çalışmalarının olumlu neticeleri beklenebilir.
- İki konuşmacılı bir panel, farkındalık açısından faydalı olabilir:
 - ❖ Sektör dönüşümlerini ve yüksek katma değerli ürünlerin ihracatında potansiyel pazarları aktaracak, bu konular üzerinde çalışmalar yürüten bir akademisyenin konuşma/sunumu
 - ❖ Geçmişe oranla daha yüksek katma değerli ürünler üretilen ihracatını yükselten başarılı bir özel sektör firmasının başarı öyküsü

YALNIZCA İHRACAT RAKAMLARI DOĞRULTUSUNDA YAPILAN DEĞERLENDİRMELER

- İhracatta hem yüksek ciro yapılan (25 milyon \$ ve üzeri), hem de katma değeri yüksek (5 \$ veya üzeri) olan fasılların mevcut ihracat trendlerinin korunması veya artırılması / imkanlar dahilinde katma değerlerinin daha da artırılması Bölge ihracatı için önem arz edecektir. Bu sektörlerde ciddi miktarda ihracat yapıldığından farkındalık ve tanınırlık faaliyetlerinden çok sektörlerin teknolojilerinin yükselebilmesi adına finansal yardım mekanizmaları faydalı olabilir: Bu sektörler:
 - ❖ Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları
 - ❖ Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı
 - ❖ Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı
 - ❖ Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar
 - ❖ Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar
 - ❖ Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı
 - ❖ Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler
- İhracatta yüksek ciro yapılamayan (5 milyon \$ ve altı), ancak katma değeri yüksek olan (15 \$ ve üzeri) fasılların daha fazla tanıtımı, gerekirse heyet alımı şeklindeki faaliyetlerle Bölgede daha fazla konuşulması ve farkındalığın artırılması sağlanabilir. (2014 değerleri, 2013 değerleriyle de karşılaştırılmış olup 2013 yılındaki katma değeri 15 \$'ın altında olan fasıllar çıkarılmıştır). Bu sektörler:

- ❖ Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı
- ❖ Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı
- ❖ Özel dokunmuş mensucat, tuftedilmiş dokunabilir mensucat, dantela, duvar halıları, şeritçi ve kaytancı eşyası, işlemler
- ❖ Müzik aletleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı
- ❖ Deri-saraciye eşyası, eyer-koşum takımları, seyahat eşyası, el çantaları vb mahfazalar, hayvan bağırsağından mamul eşya
- ❖ Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat
- İhracatta yüksek ciro yapılan (25 milyon \$ ve üzeri), ancak katma değeri düşük (1,5 \$ ve altı) fasılların (ihracat miktarlarını azaltmayacak şekilde) süreç içerisinde ve imkanlar dahilinde daha yüksek katma değerli ürünleri içermesi sağlanarak dönüşüme gidilmesi önerilebilir. İmkan dahilinde olmaması halinde ihracattaki yüksek ciroyu kaybetmemek için en azından sürekliliğini kaybetmeme adına da çalışmalar yapılabilir. Bu sektörler:
 - ❖ Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni
 - ❖ Demir veya çelikten eşya
 - ❖ Demir ve çelik

İHRACAT VE İTHALAT RAKAMLARI BERABER DEĞERLENDİRİLEREK YAPILAN DEĞERLENDİRMELER

(Bkz Tablo 7)

- **İhracat katma değer fazlası ve aynı zamanda ihracat fazlası veren fasıllar:** Bu fasıldaki firmaların sürdürülebilir büyümesi için finansal destek mekanizmalarının sürdürülmesi önem arz etmektedir.
 - ❖ Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı
 - ❖ Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar
 - ❖ Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı
 - ❖ Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler
 - ❖ Müzik aletleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı
- **İhracat katma değer fazlası veren ancak ithalat fazlası veren fasıllar:** Heyet alımlarıyla sektörün farkındalığının artırılması; sektörün özendirilmesi önem arz etmektedir.
 - ❖ Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat
- **İhracat fazlası veren ancak ithalat katma değer fazlası veren fasıllar:** İthalat ürünlerin katma değerini yakalayacak teknoloji transferlerinin yapılması, rekabetçiliğin artırılması önem arz etmektedir.
 - ❖ Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları
 - ❖ Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı
 - ❖ Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı
- **Yüksek ihracat yapılan ancak düşük katma değerli fasıllar:** Küçük inovasyonlarla yüksek miktarda ihracat yapılan ürünlerin kalite ve fiyatının artırılması önem arz etmektedir.
 - ❖ Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni

- ❖ Demir veya çelikten eşya
- ❖ Demir ve elik
- **İthalat fazlası ve/veya ithalat katma değer fazlası veren fasıllar:** Bu fasıllarda ithalat ürünlerinin incelenerek ürün ikameleriyle ilgili yeni politikaların geliştirilmesi, yerli ürünlerin teşvik edilmesi önem arz etmektedir.
 - ❖ Hububat
 - ❖ Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar
 - ❖ Gıda sanayisinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler
 - ❖ Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem
 - ❖ Organik kimyasal rnler
 - ❖ Diğer hayvansal menşeli ürünler (kıl, kemik, boynuz, fildişi, mercan, bağırsak, vb.)
 - ❖ Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçalar
 - ❖ Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları

KAYNAKÇA

- 1.T.C. Kalkınma Bakanlığı, Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), 2013;
<http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/12/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1.pdf>
- 2.Türk İnternet, Prof.Dr.Kerem ALKİN Röportajı, (2015 Temmuz) <http://www.turk-internet.com/portal/yazigoster.php?yaziid=50580>, Erişim: Eylül 2015
- 3.Kobi-Efor, Teknoloji Yoğun İhracat, 1 Kasım 2014; <http://www.kobi-efor.com.tr/kapak/teknoloji-yogun-ihracat-h3224.html>, Erişim: Eylül 2015
- 4.T.C.Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Türkiye Sanayi Strateji Belgesi (2015-2018), 2015;
<http://sanayipolitikalari.sanayi.gov.tr/Public/TurkiyeSanayiStratejisi>
- 5.Forum İstanbul 2015 Yönetici Özeti, <http://www.forumistanbul.com/?p=2408>, Erişim: Eylül 2015
- 6.T.C. Resmi Gazete, Gümrük Genel Tebliği Seri No: 2; Sayı: 28307, Tarih: 29.05.2012,
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/05/20120529M1-1.htm>
- 7.TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) Başkanlığı, Bilgi Dağıtım ve İletişim Daire Başkanlığı, TR83 Bölgesi Dış Ticaret İstatistikleri (Resmi Yazı ile), Tarih: 20.05.2015